

زمان آزمون : ۱۵ دقیقه

شماره پشتیبانی تلگرام : ۰۹۰۳-۴۲۶-۱۹۹۶

آکادمی دکتر اکبری Akbari.ir

نوع آزمون : تشریحی

پایه : دهم انسانی

درس : تاریخ

فصل : سوم

- ۱ سه مورد از عوامل رونق و شکوفایی هنر و معماری ایران در دوران باستان را استنباط و بیان کنید.
- ۲ به نظر شما چرا آثار ادبی مکتوبی از دوران هخامنشیان و اشکانیان برجای نمانده است؟ (دو دلیل ذکر کنید)
- ۳ جنبش مزدک چه پیامدهایی در جامعه‌ی ساسانی بر جای گذاشت؟
- ۴ الف) به نظر شما چرا موبدان از نظام طبقاتی تبعیض‌آمیز دوره‌ی ساسانی حمایت می‌کردند؟
ب) دفاع موبدان از تبعیض‌ها و نابرابری‌های اجتماعی، چه تأثیری می‌توانست بر روابط مردم با آنان داشته باشد؟
- ۵ وضعیت قضاوت و دادرسی را در زمان هخامنشیان، در چهار سطر، خلاصه کنید.
- ۶ دلایل بروز جنگ‌های پی‌درپی میان امپراتوری روم و ایران را در دوران اشکانی و ساسانی بررسی کنید.
- ۷ با مرور متن درس، منابع دست اول و دست دوم تاریخ ایران باستان را که در درس ۹ (ورود آریایی‌ها تا پایان هخامنشیان) به آن‌ها اشاره شده است، فهرست کنید.
- ۸ چه عاملی زمینه‌ساز اتحاد قابل پراکنده‌ی مادی و تأسیس حکومت ماد شد؟
- ۹ وضعیت دین و اعتقادات ایلامیان را شرح دهید.
- ۱۰ سه مورد از نتایج و دستاوردهای کاوش‌ها و تحقیقات جدید را درباره‌ی تاریخ ایران در عصر باستان توضیح دهید.

۱ از دوره‌ی مادی، آثار هنری مختلفی شامل اشیای زرین و سیمین و ظروف سفالی به دست آمده که نشان می‌دهد هنرمندان مادی در فلزکاری، جواهرسازی و سفالگری مهارت در خور توجهی داشته‌اند. بدون شک، هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان غرب فلات ایران بوده است که قرن‌ها پیش از مادی‌ها در این منطقه می‌زیسته‌اند و صاحب تمدن درخشانی بوده‌اند. در دوران هخامنشی، هنر و معماری ایران به سبب ثبات و آرامش، رونق اقتصادی و حمایت پادشاهان، به اوج شکوفایی رسید. از سرزمین‌های پهناور حکومت هخامنشی به ویژه پاسارگاد، تخت جمشید و شوش، آثار قابل توجهی از معماری برج مانده است.

۲ در ایران باستان، نقل شفاهی داستان‌ها و تعالیم دینی و ادبی، بر کتابت و نوشتن ترجیح داده می‌شد. از این‌رو، نوشتن متن‌های ادبی و دینی، چندان معمول نبود و تنها اسناد مربوط به سیاست و تا حدودی اقتصاد را کتابت می‌کردند. در زمان هخامنشیان، قصه‌های متعددی به زبان فارسی باستان وجود داشته و مردم، آن‌ها را از حفظ می‌خوانده‌اند. از آن جمله است، «هزار افسان» که داستان مشهور «هزار و یک شب» براساس آن شکل گرفته است. از دوره‌ی اشکانیان نیز تقریباً هیچ نوشته‌ی ادبی به زبان و خط پارسی بر جا نمانده است؛ اما شواهد بسیاری دلالت بر وجود ادبیات شفاهی پُرباری در آن دوره دارد.

۳ در زمان پادشاهی قُباد، جنبش بزرگی علیه نابرابری‌ها و تبعیض‌های اجتماعی و اقتصادی به رهبری مزدک پدید آمد. این جنبش، پایه‌های نظام طبقاتی ساسانی را به شدت لرزاند. از این‌رو، خسروانشیروان، پسر و جانشین قباد، برای اصلاح امور اجتماعی و اقتصادی، اقداماتی انجام داد. در نتیجه‌ی این اقدامات، قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجه‌ی اول کاهش یافت و بر قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجه‌ی دوم افزوده شد.

۴ الف) بعد از دوره‌ی اشکانی، پادشاهان ساسانی به موبدان زرتشتی آزادی عمل بیش‌تری دادند به همین دلیل در قدرت و تصمیم‌گیری‌ها دخیل بودند و به خاطر همین مدافع نابرابری‌های اجتماعی و امتیازات طبقه حاکم بودند. ب) باعث افزایش نارضایتی و بی‌اعتمادی مردم به موبدان می‌شد.

۵ قضاوت به دو شکل غیررسمی و رسمی انجام می‌گرفت. شکل غیررسمی قضاوت را اغلب ریش‌سفیدان و بزرگان خانواده‌ها و قبایل به عهده داشتند. قضاوت رسمی، بیش‌تر بر عهده روحانیون زرتشتی و نیز قضاتی بود که از سوی شاه و یا حاکمان مناطق مختلف منصوب می‌شدند. روحانیون عمدتاً به اختلافات حقوقی و مدنی و قُضضات شاهی به جرایم سیاسی و نظامی رسیدگی می‌کردند. عدالت و راستی و اجتناب از دروغ و بیداد به چشم می‌آید. در حکومت هخامنشی قوانینی وجود داشته که قدرت و اختیارات پادشاه را محدود می‌کرده است. مثلاً هرودت به قانون ایرانی اشاره می‌کند که براساس آن، شاه نباید کسی را به سبب یک‌بار مرتکب جرمی شدن به مرگ محدود نماید. برخی از پادشاهان هخامنشی مانند کمبوجیه و خشایار درباره‌ی قانونی بودن برخی از کارهای خود با قضاوت شاهی مشورت می‌کرده‌اند. در دوره‌ی هخامنشی ترکیبی از قوانین و شیوه‌های دادرسی اقوام ایرانی و نیز اقوام و ملت‌های غیرایرانی تابع امپراتوری هخامنشیان، مبنای قضاوت بوده است. قرن‌ها پیش از هخامنشیان به دستور حمورابی پادشاه بابل، مجموعه‌ای از قوانی در زمینه‌های گوناگون زندگی اجتماعی تدوین شده بود. پادشاهان هخامنشی ملل تابع خود را در تبعیت از قوانین و آداب و رسوم خود آزاد می‌گذاشتند.

اشکانیان: یکی از مسائل مهم در سیاست خارجی حکومت اشکانی، اختلافات و جنگ‌های مکرر با امپراتوری روم شرقی بود. در آن زمان، امپراتوری قدرتمند روم، در پی گسترش قلمرو خود به سمت شرق بود و گاه‌به‌گاه سپاه بزرگی را روانه ایران می‌کرد؛ اما اشکانیان نیز مصمم بودند که با تمام قوا از مرزهای غربی ایران دفاع کنند و اجازه ندهند که بار دیگر بیگانگان بر کشور سلطه یابند. یکی از مهم‌ترین جنگ‌های اشکانیان و روم در زمان پادشاهی ارد دوم اتفاق افتاد. کراسوس، سردار مشهور روم با سپاهی بزرگ و مجهز به منطقه‌ی بین‌النهرین هجوم آورد، اما در جایی به نام خزان، از سپاه ایران به سختی شکست خورد و سردار مغرور روم کشته شد. فرماندهی سپاه ایران را در شهر خزان، سردار بی‌باک و شجاع ایرانی، سورنا برعهده داشت که با اجرای فنون گوناگون جنگی به پیروزی بزرگی دست یافت. پس از جنگ خزان، اشکانیان و رومیان بارها بر سر تسلط بر ارمنستان و مرزهای روسیه، با هم جنگیدند. سپاه اشکانی اگر چه در برخی از این جنگ‌ها ناکام بود، اما در نبردهای بعدی با پایمردی و دلاوری، شکست را جبران و دشمن را عقب می‌راند. ساسانیان: رقابت، اختلاف و دشمنی میان دو قدرت بزرگ جهان آن روزگار، یعنی روم و ایران در دوران ساسانیان نیز همچنان ادامه داشت. دو کشور بر سر تسلط بر برخی سرزمین‌های سرحدی به ویژه منطقه‌ی ارمنستان، با یکدیگر اختلاف و درگیری داشتند. یکی از اهداف اصلی رومیان در لشکرکشی پی‌درپی به ایران، تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می‌رسید. آن‌ها می‌خواستند به طور مستقیم با این کشورها، رابطه تجاری داشته باشند. اما شاهان اشکانی و ساسانی با آگاهی از اهمیت و منفعتی که این مسیرهای تجاری برای ایران داشت، می‌کوشیدند تا مانع موفقیت رومیان شوند. ساسانیان بارها ناچار به جنگ با رومیان شدند. دو مورد از این جنگ‌ها در زمان شاپور یکم اتفاق افتاد که در یکی از آن‌ها، گردیانوس امپراتور روم کشته شد و در دیگری والرینانوس، امپراتور روم به اسارت درآمد. در زمان خسرو پرویز نیز نبردهای بزرگی میان دو کشور رخ داد که در آغاز ساسانیان پیروز شدند، اما در پایان، به سختی شکست خوردند. البته بعضی اوقات نیز دو طرف، مذاکره و سازش را بر ستیز ترجیح می‌دادند و با امضای پیمان صلح، آرامش بر روابط آن‌ها حکم فرما می‌شد.

۱- کتیبه‌ی بیستون ۲- منشور کوروش ۳- تاریخ مردم ایران قبل از اسلام

قبایل گوناگون ماد از جمله اقوام آریایی بودند که در بخش وسیعی از مناطق غربی و مرکزی ایران استقرار یافتند و در کنار بومیان ساکن این مناطق به زندگی پرداختند. آشور در آن زمان حکومت نسبتاً نیرومندی در شمال بین‌النهرین بود که برای به دست آوردن فلزات، سنگ‌های قیمتی و غنائم دیگر، دائماً به سرزمین‌های همسایه، از جمله نواحی غربی ایران هجوم می‌آورد. یورش‌ها و غارت‌گرهای پی‌درپی آشوریان، زمینه‌ی اتحاد قبایل پراکنده‌ی ماد را فراهم آورد. از این‌رو، رؤسای این قبایل، یکی از بزرگان مادی به نام دَهِیوِک که به اشتباه دیاکو می‌خوانند، را به پادشاهی برگزیدند. دَهِیوِک شهر هگمتانه یا اکباتان (همدان امروزی) را بنا کرد و مرکز حکومت خود قرار داد.

ایلامیان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند و از آنان برای پیشرفت در کار خود کمک می‌خواستند. به عقیده‌ی مردمان ایلام قدیم، خدایان دارای نیروی ماوراء طبیعی بودند که آنان را بر انجام هر کاری قادر و توانا می‌ساخت.

سلسله‌های پادشاهی مادی تا ساسانی بهتر و بیش‌تر شناخته شوند و امکان تشخیص تاریخ واقعی از افسانه، تا حدودی فراهم آمد. کاوش‌های باستان‌شناسی و پژوهش‌های جدید هم‌چنین نشان داد که چندین هزار سال پیش از مهاجرت اقوام آریایی، ساکنان فلات ایران به یک‌جانشینی و کشاورزی روی آورده و تمدن نسبتاً پیشرفته‌ای را بنیاد نهاده بودند. یکی دیگر از نتایج تحقیقات در قرن گذشته، تقسیم‌بندی جدیدی بود که مورخان از تاریخ در دوره‌ی باستان ارائه کردند.

